

Armët e shkarkimit elektrik

*Pjesë nga raporti i 20-të i Përgjithshëm,
publikuar në vitin 2010*

Vërejtje paraprake

65. Po bëhet gjithnjë e më e zakonshme në vendet e vizituara nga KPT-ja që oficerët e policisë dhe zyrtarët e tjerë të zbatimit të ligjit të pajisen me armë të shkarkimit elektrik (AShE), si dhe prania e pajisjeve të tilla në vendet e ndalimit (sidomos në burgje) gjithashtu është vënë re nga Komiteti në shtete të caktuara. Ka lloje të ndryshme të AShE, duke filluar nga shkopiinj shoku elektrik dhe armë të tjera të dorës që kërkojnë kontakt të drejtpërdrejtë me personin që është objektivi i synuar, e deri te armët e afta për të nxjerrë predha si shigjeta që administrojnë një goditje elektrike ndaj një personi të ndodhur në një distancë.

66. Përdorimi i AShE nga forcat e rendit dhe nga zyrtarët tjerë publikë është temë e diskutueshme. Ka pikëpamje të kundërta sa u përket rrethanave specifike në të cilat mund të justifikohet përdorimi i armëve të tilla si dhe efekteve të mundshme negative për shëndetin që mund të shkaktojnë këto armë. Është po ashtu fakt se për nga natyra AShE, lehtësojnë keqpërdorimin. KPT-ja në disa raste ka mbledhur prova të besueshme se armët e tilla janë shfrytëzuar për t'u shkaktuar keqtrajttime të rënda personave të privuar nga liria, dhe Komiteti shpesh ka marrë ankesa se personat e ndaluar janë kërcënuar me keqtrajtim përmes përdorimit të AShE-ve .

67. KPT-ja ka adresuar çështjen e AShE-ve në disa nga raportet e vizitave të veta. Në paragrafët e mëposhtëm, Komiteti dëshiron të nxjerrë në pah qëndrimet që ka miratuar deri më sot dhe të tregojë disa çështje brengosëse. KPT mirëpret komente mbi këtë seksion të Raportit të Përgjithshëm të vet, në mënyrë që t'i ndihmojnë Komitetit të zhvillojë standardet e veta lidhur me këtë temë komplekse.

Parimet e përgjithshme

68. KPT-ja e kupton dëshirën e autoriteteve shtetërore për t'u ofruar zyrtarëve të zbatimit të ligjit mjete që u mundësojnë atyre t'i japin përgjigje më të pjekur situatave të rrezikshme me të cilat ballafaqohen. Nuk ka dyshim se posedimi i armëve më pak vdekjeprurëse të tilla si AShE në disa raste e bën të mundshme shmangien e përdorimit të armëve të zjarrit. Megjithatë, armët e shkarkimit elektrik mund të shkaktojnë dhimbje akute dhe, siç u tha tashmë, mund të shpërdorohen. Rrjedhimisht, çdo vendim për t'i pajisur zyrtarët e zbatimit të ligjit ose punonjësit e tjerë publikë me AShE duhet të jetë rezultat i një debati të shteruar në nivel të ekzekutivit dhe legjislativit shtetëror. Më tej, kriteret për shpërndarjen e AShE-ve duhet të jenë të përcaktuara me ligj dhe të përcaktuara në rregulloret e veçanta.

69. KPT konsideron se përdorimi i armëve elektrike të shkarkimit duhet të jetë varet prej parimeve të nevojës, asistencës, proporcionalitetit, paralajmërimit paraprak (kur është e mundshme) dhe masave paraprake. Këto parime nënkuptojnë, ndër të tjera, se zyrtarët publikë të cilëve armë të tilla u lëshohen, duhet të kryejnë trajnimin adekuat për përdorimin e tyre. Sa i përket më konkretisht AShE-ve që mund të hedhin predha, kriteret që rregullojnë përdorimin e tyre duhet të frymëzohen drejtpërdrejt nga ato që zbatohen për armët e zjarrit.

70. Sipas mendimit të KPT-së, përdorimi i AShE-ve duhet të kufizohet në situatat ku ka rrezik real dhe të menjëhershëm për jetën ose rrezik për lëndim të rëndë. Përdorimi i armëve të tilla për të vetmin qëllim të sigurimit të përputhshmërisë me një urdhër, është i papranueshëm. Për më tej, përdorimet e armëve të tilla duhet të autorizohen vetëm kur metodat e tjera më pak shtrënguese (negocimi dhe bindja, teknikat e kontrollit manual, etj.) të kenë dështuar ose të jenë të pazbatueshme, si dhe ku e vetmja alternativë e mundshme është përdorimi i një metode që paraqet rrezik më të madh të lëndimit ose të vdekjes.

Zbatimi i këtyre parimeve në situata të veçanta

71. Duke i zbatuar këto parime në situata të veçanta, KPT-ja ka dalë, p.sh. qartazi kundër pajisjes me AShE të pjesëtarëve të njësive përgjegjëse për operacionet e deportimit kundrejt të ndaluarve të imigracionit. Ngjashëm, Komiteti ka shprehur rezerva të forta lidhur me përdorimin e armëve të shkarkimit elektrik në ambiente burgu (dhe *a fortiori* të mbyllura psikiatrike). Vetëm rrethana shumë të jashtëzakonshme (p.sh. një situatë pengmarrjeje) mund të justifikojnë përdorimin e AShE në një mjedis të tillë të sigurt, dhe kjo me kushtin e rreptë që armët në fjalë të përdoren vetëm nga personeli i trajnuar veçmas. Nuk duhet të bëhet fjalë që në ndonjë formë AShE me qenë çështje standarde për personelin që punon në kontakt të drejtpërdrejtë me personat e mbajtur në burgje ose ndonjë vend tjetër të privimit nga liria.

72. Armët e shkarkimit elektrik gjithnjë e më shumë po përdoren kur bëhen arrestime, dhe ka pasur shembuj të publikuar të keqpërdorimit të tyre në këtë kontekst (p.sh. administrimit të përsëritur të shkarkimeve elektrike mbi personat e shtrirë në tokë). Qartazi, përdorimi i AShE-ve në situata të tilla duhet të kufizohet në mënyrë rigoroze. Udhëzimi i gjetur nga KPT në disa shtete, me efektin që këto armë të përdoren kur zyrtarët e zbatimit të ligjit përballen me dhunë - apo me kërcënim dhune - një nivel të tillë që do të duhej të përdornin forcën për të mbrojtur veten a të tjerët, është aq i gjerë sa ta lërë derën hapur për një reagim disproporcional. Nëse AShE gradualisht bëhet arma e përzgjedhur sa herë ka ballafaqime me një qëndrim të pabindur në kohën e arrestimit, kjo mund të ketë efekt thellësisht negativ në perceptimin e publikut mbi zyrtarët e zbatimit të ligjit.

73. Duke pasur parasysh kufijtë e mandatit të vet, KPT-ja ka hezituuar të miratojë një qëndrim të fortë kundrejt përdorimit të armëve të shkarkimit elektrik, në kontekstin e operacioneve për mirëmbajtjen ose rivendosjen e rendit publik (p.sh. kontrolli i demonstratave). Kur thuhet kjo, në dritën e parimeve të përcaktuara në paragrafin 70 më lart, përdorimi i AShE-ve gjatë operacioneve të tilla mund të konsiderohet i papërshtatshëm nëse nuk ka kërcënim real dhe të menjëhershëm për jetën ose rrezik të lëndimit të rëndë. Zyrtarët e zbatimit të ligjit të përfshirë do të kenë (ose duhet të kenë) në dispozicion mjete të tjera të mbrojtjes dhe veprimit të përshtatura specifikisht për detyrën në dorë. Vlen të përmendet se disa forca policore në Evropë kanë përjashtuar përdorimin e AShE-ve në rrjedhën e operacioneve për kontrollimin e demonstratave publike.

74. Referencë e veçantë duhet të bëhet ndaj rripave të trulllosjes dhe pajisjeve të ngjashme. KPT ka bërë të qartë kundërshtimin ndaj përdorimit të pajisjeve të këtij lloji për të kontrolluar lëvizjet e personave të ndaluar, brenda ose jashtë vendeve të privimit të lirisë. Pajisja e tillë, sipas mendimit të Komitetit, në thelb është degraduese për personin ndaj të cilit aplikohet dhe hapësira për keqpërdorim është tejet e lartë. Mjetet alternative për garantimin e sigurisë gjatë lëvizjeve të personave të paraburgosur mundet dhe duhet të gjenden.

Udhëzime dhe trajnime

75. Pas çdo vendimi për të shpërndarë AShE, autoritetet përkatëse duhet të sigurohen që udhëzimet e hollësishme të shpërndahen brenda shërbimeve që do t'i kenë armët e tilla në dispozicion. Për më shumë, zyrtarët që mund t'i përdorin armët duhet të përzgjidhen specifikisht - duke marrë parasysh rezistencën e tyre ndaj stresit dhe aftësinë e gjykimit - dhe të trajnohen si duhet. Një program trajnimi në shërbim duhet të vendoset, së bashku me testimin e rregullt (shih gjithashtu paragrafin 80).

Aspekte teknike

76. Si me çdo sistem të armëve, para se AShE në fjalë të vihen në dispozicion, ato duhet t'i nënshtrohen një procedure të autorizimit teknik. Kjo procedurë në veçanti duhet të sigurohet që numri, kohëzgjatja dhe intensiteti i shkarkimeve elektrike të jenë të kufizuar në nivel të sigurt. KPT-ja di për raste në të cilat personat e privuar nga liria u janë nënshtuar shkarkimeve elektrike të njëpasnjëshme; përdorimi i tillë i tepruar e i panevojshëm i forcës, me siguri cilësohet si keqtrajtim. Përveç kësaj, duhet të merren masa për një procedurë të rregullt të mirëmbajtjes/servisimit.

77. AShE duhet të pajisen me mjete (përgjithësisht një çip i memories) që mund të përdoret për regjistrimin e informatave të ndryshme dhe kryerjen e kontroleve mbi përdorimin e armës (si koha e saktë të përdorimit; numri, kohëzgjatja dhe intensiteti i shkarkimeve elektrike, etj). Informacioni i ruajtur në këta çipa duhet të lexohet sistematikisht nga autoritetet kompetente në intervale të përshtatshme (të paktën çdo tre muaj). Më tej, armët duhet të pajisen me shënjestër laserike të brendshme dhe pajisje për video incizim, duke e mundur shënjestrimin e sigurt dhe duke mundur të regjistrohen rrethanat e përdorimit të tyre.

78. Armët e shkarkimit elektrik të lëshuara për zyrtarët e zbatimit të ligjit zakonisht ofrojnë mënyra të ndryshme përdorimi, veçmas qitjen" dhe "kontaktin" (shtangim i drejtuar). Në të parën, arma qet predha që i ngjiten personit të shënjestruar në një distancë të vogël nga njëri-tjetri, dhe gjenerohet një shkarkesë elektrike. Në shumicën e rasteve, ky shkarkim provokon tkurrje muskulore të përgjithësuar, e cila nxit paralizë të përkohshme dhe bën që personi në fjalë të bjerë në tokë. Në të kundërt, kur përdoret mënyra "kontakt", elektrodën në fund të armës prodhojnë një qark elektrik dhe kur bien në kontakt me personin e shënjestruar, elektrodën shkaktajnë dhimbje shumë intensive të lokalizuara, me mundësinë e djegies së lëkurës. KPT-ja ka rezerva të forta në lidhje me këtë mënyrë të përdorimit. Në të vërtetë, zyrtarë të trajnuar siç duhet të zbatimit të ligjit do të kenë në dispozicion shumë teknika të tjera të kontrollit kur janë në distancë krejt të afërt me personin që duhet vënë nën kontroll.

Aspekte mjekësore

79. Efektet e mundshme të AShE mbi shëndetin fizik dhe mendor të personave kundër të cilëve përdoren janë temë e shumë argumenteve, një debati që është nxitur pjesërisht nga një numër rastesh të personave që kanë vdekur menjëherë pasi janë sulmuar nga një armë e tillë. Edhe pse hulumtimi mbi këtë çështje mbetet për momentin kryesisht jobindës, është e pakontestueshme se përdorimi i AShE paraqet rreziqe të veçanta shëndetësore, si mundësia e lëndimit nga rënia, pas goditjes nga predhat apo i djegies në rast të përdorimit të zgjatur të një arme të tillë me mënyrën e "kontaktit". Në mungesë të hulumtimeve të detajuara mbi efektet e mundshme të AShE mbi personat veçanërisht të ndjeshëm (p.sh. të moshuarit, gratë shtatzëna, fëmijët e vegjël, personat me probleme të zemrës), KPT-ja beson se përdorimi i tyre kundrejt personave të tillë duhet në çdo rast të shmanget. Përdorimi i AShE-ve mbi njerëzit që janë të më se të shqetësuar apo të dehur është një tjetër çështje e ndjeshme; personat në këtë gjendje mund të mos e kuptojnë rëndësinë e një paralajmërimi se do të përdoret arma prandaj mund të bëhen edhe më të shqetësuar në një situatë të

tillë. Vdekjet gjatë arrestimit i janë atribuar këtyre kushteve mjekësore, në veçanti kur janë përdorë AShE. Prandaj, kujdesi i veçantë është i garantuar dhe përdorimi i AShE duhet të shmanget në rast të tillë dhe, në përgjithësi, në situata ku AShE mund të rrisë rrezikun e vdekjes ose lëndimit.

80. Trajnimi i zyrtarëve që do të pajisen me AShE duhet të përfshijë informata se kur është e papërshtatshme, për arsye mjekësore, të përdoren ato si dhe për kujdesin emergjent (në rast të rënies, djegies, plagëve nga predha, çrregullimeve kardiake, shqetësimit të lartë, etj). Më tej, pasi të vihet nën kontroll një person që ka qenë cak i një AShE-je duhet të informohet se arma ka vetëm efekt të përkohshëm.

81. KPT konsideron se kushdo ndaj të cilit përdoret një AShE duhet, në të gjitha rastet, të ekzaminohet nga mjeku dhe, kur është e nevojshme, të dërgohet në spital. Mjekët dhe shërbimet për aksident/emergjente duhet të informohen mbi mënyrat në të cilat mund të preken personat që kanë qenë cak i armëve të tilla dhe mbi format përkatëse të trajtimit, nga pikëpamja e shëndetit fizik dhe psikologjik. Më tej, një certifikatë mjekësore duhet t'i jepet personit në fjalë (dhe/ose të avokatit të vet, sipas kërkesës).

Procedura pas incident

82. Pas çdo përdorimi të një AShE-je duhet të ketë një shpjegim prej zyrtarit të zbatimit të ligjit i cili kishte përdorë armën. Më tej, incidenti duhet të trajtohet në një raport të detajuar për një autoritet më të lartë. Ky raport duhet të tregojë rrethanat e sakta që konsiderohet se justifikuan përdorimin e armës, mënyrën e përdorimit, si dhe të gjitha informatat e tjera relevante (prezencën e dëshmitarëve, nëse kishte armë të tjera në dispozicion, kujdesin mjekësor dhënë personit të shënjestruar, etj). Të dhënat teknike të regjistruara në cipin e memories dhe video-incizimi i përdorimit të AShE duhet të përfshihen në raport.

83. Kjo procedurë e brendshme duhet të shoqërohet me një element të monitorimit të jashtëm. Kjo mund të përbëhet nga informimi sistematik dhe në intervale të rregullta i një organi të pavarur përgjegjës për mbikëqyrjen e agjencive të zbatimit të ligjit për të gjitha rastet e përdorimit të AShE.

84. Sa herë që rezulton se përdorimi i një AShE-je mund të mos ketë qenë në përputhje me ligjet dhe rregulloret përkatëse, duhet të vihet në lëvizje një hetim i duhur (disiplinor dhe/ose penal).